

land', 'met hoofdletters en in meervoud' benadrukt De Vries, en vermeldt het de generale thesaurie als een van zijn vier sectoren. Deze geldt als degene die verantwoordelijk is voor een samenhangend financieel-economisch (overheids)beleid. Met een scherp oog voor het persoonlijke element weet De Vries, mede op basis van interviews met een groot aantal betrokkenen, een kleurrijk beeld te schilderen van de gang van de generale thesaurie in de twintigste eeuw. Die weg is, zo laat De Vries zien, er een van eenvoud en overzichtelijkheid naar complexiteit op alle gebieden, politiek, economisch, financieel en monetair. Veel aandacht schenkt de auteur aan de verhouding met de Nederlandsche Bank. Bij de onderhandelingen over de Bankwet van 1903 komt een kwestie naar voren die bij latere wetswijzigingen tot het vaste repertoire van de onderhandelingen zou gaan behoren, de omvorming van de bank tot staatsbank. In die discussie werpt Financiën steevast een steelse, maar niet minder begerige blik op een groter winstaandeel van de staat, terwijl ook de wens een stevige vinger in de pap te hebben een rol speelt. De discussie wordt beslecht in 1948 wanneer zonder veel maatschappelijk rumoer de nationalisatie plaatsvindt. Althans grotendeels, want het roemruchte artikel 26 Bankwet 1948 heeft tot aan de recente wijziging van de Bankwet met het oog op de oprichting van de Europese Centrale Bank stof tot redetwisten geleverd. Artikel 26 gaf de minister van financiën de bevoegdheid om de directie van de bank een aanwijzing te geven die deze gehouden was te volgen. Het is nooit gebruikt, hetgeen iets zegt over de verhoudingen hier in Nederland, maar wel heeft het er, zo laat De Vries zien, af en toe om gespannen.

Weinigen zullen dit lijvige boek in één ruk uitlezen, maar als overzichtswerk voorde geschiedenis van de openbare financiën is het meer dan geslaagd. Een enkele bijdrage is af en toe wat al te gedetailleerd, en soms ontbreekt het aan een duidelijke lijn, maar daar staat tegenover dat het geheel leesbaar geschreven is en ruim voorzien van illustraties.

Corry van Renselaar

S. Huigen, *De weg naar Monomotapa. Nederlandstalige representaties van geografische, historische en sociale werkelijkheden in Zuid-Afrika* (Dissertatie Utrecht 1995; Amsterdam: Amsterdam university press, 1996, viii + 217 blz., f39,50, ISBN 90 5356 228 1).

The distinction between history and literary studies has become somewhat blurred of late. Nevertheless, the aims and assumption of the two disciplines are significantly different. The literary scholars are far more likely to stress that what they are writing about are the representations of things. The reconstruction of what actually happened is not usually their prime aim, except at the simplest level of determining who wrote what and when. Historians know that what they see in their sources is refracted to them through a series of distorting lenses, and that further distortions are added by their own preconceptions and experience. They know that they cannot hope perfectly to eliminate the manifold problems that this causes, but, if not seduced by the blandishments of literary theorists, they will continue to approach the asymptote as closely as possible. Literary scholars, such as Siegfried Huigen in this fascinating book, are much less concerned with how things were, but rather with how they were seen to be.

Huigen's prime concern is to reclaim works written in, or about South Africa in Dutch for South African literary studies, and at the same time to analyze the ways in which specific works have seen the landscape, society and, above all, the history of the country. It is almost obligatory that he begins with the well-thumbed corpus of diaries and travellers' accounts which derive from the earliest Dutch settlement at the Cape. Because the works he describes were primarily official reports which were designed to provide the high officials of the VOC

with the most accurate possible information, the presumptions within which they worked were essentially destructive of prevailing ideas about the African continent. It would have required a very selective reading to see these as driven by conventions of colonial discourse, for instance as described centuries later by Edward Said. By extension, Huigen is arguing that the domination of discourse over experience can be, and has been, wildly exaggerated, for many, though not all, writers.

The following four chapters all discuss works which, in their form, are written in established genres and, perhaps for that reason, are of more clearly ideological content. As Huigen shows, Jan de Marre's *Eerkroon voor de Kaap de Goede Hoop* is within the tradition of *laus regionis*. The author, ex-seaman, writer and navigational instructor of the *Kamer* Amsterdam of the VOC in the mid-eighteenth century, gives a representative account of the specific appreciation which the Dutch had for the colony. Ds. Meent Borchers, *predikant* of Stellenbosch, whose long 'Gedicht over de volkplanting van de Kaap de Goede Hoop' is analyzed in the following chapter, was a major figure in the early nineteenth century intellectual life of the Cape (if that is not an oxymoron.) Huigen is able to show how this long poem was written in reaction to John Philip's *Researches in South Africa*. It thus had an apologetic purpose, justifying the colony against that first of the many campaigning exposures of South African abuses. To a degree which Huigen does not fully appreciate, it formed part of the process whereby South African historiography took on its first form. This was not yet nationalist, in the way much Afrikaner historiography was later to become. The third such chapter, on D'Arbez (pseudonym for J. F. van Oordt), who wrote about twenty historical novels between the 1890s and the 1920s, discusses the ways in which these popular novels did reflect those emerging visions, although at times they diverged from the standard accounts in interesting ways, often driven by Van Oordt's agnosticism. Finally Huigen discusses *Het zwarte gevaar*, a novella by Jacob Lubs, which was the second South African novel to place a black man at its centre, but which nevertheless represents common South African idealisation of the countryside and the distrust of the corrupting city.

In general, Huigen's analyses are convincing, although his attempts to reposition writing in Dutch as part of the central white South African literary tradition are probably overdrawn. His central polemical argument, though, that South African literary productions do not all fit comfortably with the predictions of post-colonial literary theorists, is something of an open door. His work can also be read as a set of contributions to South African intellectual history — *not* another oxymoron. Within this context, this book has a useful, if modest place.

Robert Ross

MIDDELEEUWEN

P. Eligh, *Leven in de eindtijd. Ondergangsstemmingen in de Middeleeuwen* (Middeleeuwse studies en bronnen L; Hilversum: Verloren, 1996, 299 blz., ISBN 90 6550 284 X).

Het onderzoeksthema lijkt in ons *fin-de-siècle* actueel. Maar voor 'de middeleeuwer' overheerste niet zozeer het gevoel te leven in een overgangperiode; hij verkeerde eerder in een ondergangsstemming. Het bewustzijn van de nabije jongste dag was in de Middeleeuwen integraal onderdeel van het dagelijkse leven en heeft geleid tot een omvangrijke eschatologische en apocalyptische literaire traditie.